

Fonds Slachtofferhulp

0 BD

Voorzitter
Prof. mr. Pieter van Vollenhoven

Postbus 93166
2509 AD Den Haag

T 070 363 59 36
F 070 363 59 37

E info@fondsslachtofferhulp.nl
W www.fondsslachtofferhulp.nl

Rekening: 24.05.55.996
Bank: ABN AMRO Bank N.V.
IBAN: NL38 ABNA 0240 5559 96
BIC: ABNANL2A

KvK 41155922

Ministerie van Veiligheid en Justitie
t.a.v. Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie
dhr. Mr. F. Teeven
Postbus 20301
2500 EH DEN HAAG

Betreft: advies concept-wetsvoorstel

Uw kenmerk:

Den Haag, 29 november 2013

Geachte heer Teeven,

Aan het Fonds Slachtofferhulp (hierna Fonds) is d.d. 5 oktober 2013 het verzoek gedaan om advies te geven over het concept-wetsvoorstel ter aanvulling van het spreekrecht van slachtoffers en nabestaanden in het strafproces en het wetsvoorstel dat beoogt de werkingssfeer van het schadefonds geweldsmisdrijven uit te breiden. Het Fonds voldoet graag aan dit verzoek.

Dit advies is mede tot stand gekomen met input van een aantal van de lotgenotenorganisaties, hulpverleners, advocaten en wetenschappers met wie wij samenwerken. Wij splitsen dit advies uit in deel 1: Aanvulling spreekrecht en deel 2: Uitbreiding werkingssfeer van het Schadefonds Geweldsmisdrijven.

1. Aanvulling spreekrecht

De aanvulling van het spreekrecht voorziet erin dat zij die spreekrecht hebben, zich op het onderzoek ter terechtzitting ook kunnen uitlaten over de vragen van art. 350 Sv. Dit gebeurt door spreekgerechtigden een zogenaamd adviesrecht te geven. Met het adviesrecht krijgt het slachtoffer een zelfstandiger positie waarin hij als procesdeelnemer kan afwijken van en aanvullen op het requisitoir van de officier van justitie. Het voorliggend voorstel van wet is het antwoord van de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie op een breed levende vraag om uitbreiding van de impactstatement voor slachtoffers ter terechtzitting.

Met de invoering van een adviesrecht voor slachtoffers wordt een stap voorgesteld die de fundamentele raakt van ons huidige strafrechtbestel. Het adviesrecht, hoewel technisch interessant, lijkt een antwoord op een vraag die niet is gesteld. Zoals we zullen toelichten is het nog maar de vraag of het slachtoffer bij deze stap gebaat is.

Wij maken ons sterk voor slachtoffers van misdrijven,
ongevallen en rampen in Nederland.

Fonds Slachtofferhulp

Het Fonds acht het prematuur om dit wetsvoorstel op dit moment door te voeren. Het Fonds adviseert om aan de behoefte van slachtoffers tegemoet te komen door de huidige beperkingen van het spreekrecht alsnog op te heffen. De positie van het slachtoffer op het gebied van inspraak en advies kan verder worden versterkt door tijdens het strafproces tot aan de terechtzitting zo goed mogelijk recht te doen aan de belangen en zienswijze van het slachtoffer. We doen daartoe suggesties.

1.1 Prematuur

Introductie van het adviesrecht is een fundamentele stap die de positie van het slachtoffer verzelfstandigt. Hem wordt immers de mogelijkheid geboden om een juridisch onderbouwd advies aan de rechter te geven en om daarin een andere opvatting kenbaar te maken ten aanzien van bewijs en straf dan de officier van justitie. Het is nog maar de vraag of hieraan veel behoefte is en er is nog onvoldoende inzicht in de mogelijke –positieve en negatieve– gevolgen van het adviesrecht voor het slachtoffer.

Zo geeft een grote groep slachtoffers en nabestaanden desgevraagd bij ons aan zich onvoldoende juridisch onderlegd te achten om de rechter te adviseren. Slachtoffers zien in het bijzonder op tegen de mogelijkheid om als getuige te worden gehoord.¹

De introductie van het adviesrecht kan onwenselijke gevolgen hebben. Zo bestaat het risico dat invoering van dit wetsvoorstel resulteert in een striktere uitvoering van het bestaande spreekrecht. Want waar in de huidige praktijk regelmatig ook uitspraken van een slachtoffer over bewijs en straf oogluikend door de rechter worden toegestaan, zal de rechter mogelijk geneigd zijn of worden gestimuleerd om het slachtoffer te verplichten deze uitspraken alleen te doen onder de voorwaarden van de nieuwe, gejuridiseerde figuur van het adviesrecht. Daarnaast kan het adviesrecht tot fundamentele verschuivingen leiden in de posities die de verdachte, de staat en het slachtoffer ten opzichte van elkaar innemen. Het adviesrecht biedt het slachtoffer de mogelijkheid om als procesdeelnemer een advies aan de rechter uit te brengen dat afwijkt van dat van de officier. Uit de praktijk zijn legio voorbeelden bekend waarin een officier voor het slachtoffer nadelige steken laat vallen en het slachtoffer (en zijn advocaat) een figuur als het adviesrecht goed had kunnen gebruiken om te corrigeren of aan te vullen. Tegelijkertijd kan het adviesrecht daarmee leiden tot polarisatie tussen slachtoffer en Openbaar Ministerie, welke het slachtoffer in een ongewenst kwetsbare positie kan brengen. Dit kan als institutionalisering van wantrouwen worden beschouwd, die ten koste kan gaan van het vertrouwen in de rechtstaat.

Voorkomen moet worden dat een onvoldoende doordachte invoering van iets dat op het eerste gezicht een belangwekkende en waardevolle versterking van de positie van het slachtoffer lijkt te zijn, uiteindelijk nadelig voor het slachtoffer uitpakt. Al met al acht het Fonds het prematuur om dit wetsvoorstel nu in te voeren.

1.2 Vrij spreekrecht

Doordat in het wetsvoorstel het adviesrecht uitdrukkelijk wordt onderscheiden van het spreekrecht, voorziet het niet in verwezenlijking van de behoefte die aanleiding was om tot dit wetsvoorstel te komen, namelijk het wegnemen van inhoudelijke beperkingen van het spreekrecht. Het Fonds adviseert om alsnog aan deze behoefte tegemoet te komen.

¹ Het Fonds ziet het bieden van de gelegenheid aan de verdediging en de officier van justitie om op het advies van het slachtoffer te reageren en hem desgewenst (stevig) vragen te stellen op zichzelf als vanzelfsprekend onderdeel van het adviesrecht. De rechtspositie van de verdachte dient immers gewaarborgd te blijven.

Wij maken ons sterk voor slachtoffers van misdrijven,
ongevallen en rampen in Nederland.

Fonds Slachtofferhulp

Het slachtoffer dient zich binnen het huidige spreekrecht te kunnen uiten over de strafmaat, zolang voor alle partijen duidelijk is dat het hier geen juridisch advies aan de rechter en geen belastende verklaring betreft, en dat het slachtoffer dus ook niet mag verwachten dat de rechter het als een advies behandelt.

Gegeven de plek van het huidige spreekrecht in het strafproces, zou het voor alle procespartijen duidelijk moeten zijn dat slachtoffers in hun bijdrage spreken over de impact op hun leven, inclusief de boosheid die dit met zich mee heeft gebracht. De daarin geuite emotionele oproep ten aanzien van de strafeis dient dan ook te worden gezien als onderdeel van het impactstatement.

1.3 Advies en inspraak in eerder stadium

De staatssecretaris introduceert een nieuw recht voor slachtoffers, in een fase waarin binnen de gehele slachtofferketen terecht veel aandacht uitgaat naar het beter uitvoeren van de bestaande slachtofferrechten. Eind 2012 is dit nog eens benadrukt door de Nationale ombudsman, die in samenspraak met het departement, de strafrechtketen, en slachtofferorganisaties, de 'spelregels voor het omgaan met slachtoffers in het strafproces' heeft ontwikkeld. Als in de praktijk op basis van de bestaande slachtofferrechten optimaal recht wordt gedaan aan slachtoffers, zullen slachtoffers wellicht slechts in beperkte mate behoefte hebben aan een nieuwe figuur als het adviesrecht.

Het Fonds ziet in dit wetsvoorstel dan ook aanleiding om er voor te pleiten prioriteit te geven aan het doorvoeren van verbeteringen in de periode tot aan de terechtzitting.

Door alle betrokken overheidsinstanties kan meer worden geïnvesteerd in het betrekken en consulteren van het slachtoffer gedurende het hele strafproces. Dit betekent wel dat organisaties zoals de politie en het Openbaar Ministerie hiertoe voldoende geëquipeerd dienen te zijn. In situaties waarin de overheid faalt in het tijdig en correct uitvoeren van slachtofferrechten, behoort de overheid te voorzien in een goede klachtmogelijkheid en herstel en genoegdoening richting het benadeelde slachtoffer. Bij het recht doen aan slachtoffers hoort eveneens dat slachtoffers worden geïnformeerd over de mogelijkheid om tegen sepotbeslissingen in bezwaar te gaan via een artikel 12 Sv-procedure. Ook is het van belang te investeren in de onderzoekscapaciteit en-kwaliteit. Dit leidt tot minder sepoten en een verbeterde toegang tot het recht voor slachtoffers².

Tenslotte is, zeker bij zaken als advies en inspraak, klachten, genoegdoening en begeleiding in complexe situaties, van groot belang dat slachtoffers zich kunnen laten bijstaan door een gespecialiseerde slachtofferadvocaat. Behalve de wettelijke mogelijkheid hiertoe, onderschrijven wij het belang van beschikbaarheid, kwaliteit en vindbaarheid van gespecialiseerde slachtofferadvocaten. Het Fonds adviseert de staatssecretaris maatregelen te nemen die dit bevorderen. Het Fonds draagt zelf al bij aan deskundigheidsbevordering en vindbaarheid van slachtofferadvocaten door het werk te steunen van de stichting Landelijk Advocaten Netwerk Geweld en Zeden Slachtoffers (LANGZS). Het zou van belang kunnen zijn om, bijvoorbeeld binnen de Orde van Advocaten, de specialisatie voor bijstand aan slachtoffers van kwaliteitseisen te voorzien.

² Groenhuijsen, M.S. (2011). Toegang tot het strafrecht: Een slachtofferperspectief. *Delikt en Delinkwent*, 4(13), 209-219.

Wij maken ons sterk voor slachtoffers van misdrijven,
ongevallen en rampen in Nederland.

2. Uitbreiding werkingssfeer Schadefonds Geweldsmisdrijven

De staatssecretaris heeft ook voorgesteld om de Wet schadefonds geweldsmisdrijven aan te passen. De wijziging voorziet erin dat nabestaanden van verkeersslachtoffers waarvan de tegenpartij is veroordeeld voor dood door schuld, in aanmerking komen voor een uitkering van het schadefonds. Omdat materiële schade over het algemeen door verzekeraars wordt gedekt, zal naar verwachting enkel voor zogenaamde affectieschade een beroep op het schadefonds worden gedaan.

In dit advies motiveert het Fonds Slachtofferhulp waarom ze adviseert de uitbreiding in te voeren en waarom ze aanraadt ook civielrechtelijke aansprakelijkheid voor affectieschade mogelijk te maken. Ook stelt het Fonds de vraag aan de orde welke afbakening van de werkingssfeer de staatssecretaris beoogt.

2.1 Waarom uitbreiding invoeren

Iemand verliezen door een verkeersongeval, terwijl dit verlies een ander te verwijten valt, grijpt diep in. Als één van de weinige Europese landen is het in Nederland vooralsnog voor deze nabestaanden niet mogelijk om enige financiële tegemoetkoming te krijgen voor het leed. Dit terwijl, zoals onderzoek³ aantoonde, een financiële tegemoetkoming kan bijdragen aan erkenning en troost. Daarom adviseren wij positief over de uitbreiding van de werkingssfeer van het schadefonds.

2.2 Civiele aansprakelijkheid

Bij geweldsmisdrijven geldt vaak dat de dader insolvabel is. Mede daarom is het een goede zaak dat nabestaanden een tegemoetkoming voor immateriële schade kunnen krijgen uit het Schadefonds. Nabestaanden van een verkeersongeval hebben echter bijna altijd te maken met een tegenpartij die wel solvabel is; via de verzekeraar.

Het Fonds ziet in de voorgenomen uitbreiding van het Schadefonds Geweldsmisdrijven dan ook eens te meer reden om te pleiten voor het invoeren van de mogelijkheid om personen civiel aansprakelijk te stellen voor geleden affectieschade. Als dat gebeurt, zullen (auto)verzekeringen affectieschade gaan dekken. Zodoende zal smartengeld aan deze nabestaanden niet uit gemeenschapsgelden worden betaald, maar door de veroorzaker. Bovendien zal de mate van erkenning die de immateriële schadevergoeding met zich meebrengt zo worden vermeerderd.

2.3 Afbakening werkingssfeer

Het is onduidelijk of de wetgever de werkingssfeer van het schadefonds wenst uit te breiden ten behoeve van nabestaanden van willekeurig welke situatie van dood door schuld, of specifiek ten behoeve van nabestaanden bij verkeersongevallen met dood door schuld. In het voorstel van wet wordt namelijk artikel 307 van het Wetboek van Strafrecht genoemd, welke geen beperking kent tot een type delict. In de uiteenzetting over de financiële consequenties van het wetsvoorstel wordt daarentegen alleen gesproken over verkeer.

Indien de uitbreiding niet beperkt wordt tot een type delict, steunt het Fonds dat zeer. Want als het verwijtbaar handelen (of nalaten) met de dood tot gevolg niet plaatsvond in het verkeer, maar bijvoorbeeld tijdens het verlenen van medische zorg, of tijdens het uitgaan, betekent dit niet dat de impact minder groot is.

³ Zie daarvoor het onderzoek 'Slachtoffers en aansprakelijkheid' deel I (2007) van Huver, Wees, Akkermans en Elbers, en deel II (2008) van Akkermans, Hulst, Claassen, Ten Boom, Elbers, Wees en Bruinvels.

Wij maken ons sterk voor slachtoffers van misdrijven,
ongevallen en rampen in Nederland.

Fonds Slachtofferhulp

2.4 Indieningstermijn verlengen

Er kunnen allerlei redenen zijn waarom slachtoffers lange tijd twijfelen over het wel of niet indienen van een aanvraag bij het schadefonds. Het Fonds is dan ook positief over het

voornemen van de staatssecretaris om niet alleen de werkingssfeer, maar ook de indieningstermijn van een aanvraag te verlengen.

3. Tot slot

Het Fonds geeft de staatssecretaris in overweging het voorstel tot uitbreiding van het spreekrecht en het voorstel tot uitbreiding van het schadefonds geweldsmisdrijven apart aan te bieden. Ten aanzien van het eerste voorstel is veel maatschappelijke en politieke discussie te verwachten, ten aanzien van het tweede voorstel lijkt dit niet het geval te zijn. Voorkomen moet worden dat nabestaanden (voorlopig nog) de mogelijkheid mislopen om een uitkering van het schadefonds te ontvangen voor geleden affectieschade omdat behandeling van het voorstel om het spreekrecht uit te breiden veel tijd kost of onvoldoende steun krijgt.

Hoogachtend,

directeur

Wij maken ons sterk voor slachtoffers van misdrijven,
ongevallen en rampen in Nederland.